

1. Fríða Ísberg: Lysekronen

Teksten er fra novellesamlingen Kløe (2020). Fríða Ísberg (f. 1992) er islandsk forfatter.

Vi kan selvfølgelig ikke sige noget – vi må bare vente. Boligmarkedet er skrækkeligt, og vi er enige om at få ham igennem de her år, uden at han skal forpligte sig økonomisk. Han er heller ikke til ulejlighed. Det er ikke ham, der er problemet, han er fantastisk. Rydder op og gør rent af sig selv. Køber ind og laver mad to gange om ugen, sidste gang var det fyldte auberginer med karamelliseret løg, citron og cherrytomater. Det er hende, der er problemet. Hun er venligheden selv, når hun taler med os, men vi har hørt gennem væggen, hvordan hendes tunge bliver kløftet som hos en slange, hvordan hun bagtaler og efteraber os og griner ad os.

Og så er der de der forbandede lyde. Bumpene. Stønnene. Vores søn har tidligere haft kæresten, men vi har aldrig hørt et kvæk før nu, det er, som om han pruster med for hendes skyld, pludselig kommer de der lyde også fra ham. Der ligger et lille badeværelse mellem soveværelserne, og væggene er af træ, gulvbrædderne knirker, når man træder på dem, og deres elendige seng knager, når man lægger sig i den. Vi bestræber os på at gå til ro før dem for ikke at være tvunget til at læse eller falde i søvn til det, og nogle gange virker det, andre gange ikke. Under deres værelse ligger spise-stuen, husets lyseste rum, hvor to af væggene er dækket af bøger, og et stort, sydvendt vindue vender ud mod havet. Der er det godt at begynde dagen med kaffe og morgen-avis, det har vi gjort i snart tredive år. Bortset fra at de så begynder igen. Lysekronen af hvid keramik begynder at svinge en smule fra side til side. Det er et vanvittigt dyrt design, som vi fik i gave af kunstneren, som var en god veninde til os, indtil hun, det kære væsen, pludseligt gik bort.

Hverken bumpene eller stønnene trænger ned til underetagen, men svingningerne er nok til at forstyrre freden. Det er svært at drikke sin kaffe i ro og mag med sin ægtefælle, når lysekronen dingler på den måde oven over en, frem og tilbage, frem og tilbage, når vi udmærket ved, at sådan skal den *ikke* dingle. Vi ser væk fra lyset og på hinanden og siger ingenting. Prøver ikke at se dem for os, vores søns baller eller hendes ansigt på puden, øjnene lukkede, munden åben, noget selvoptaget og selvglad i udtrykket, normalt ville vi aldrig tænke den tanke til ende, men det var hende, der påtvang os den, hende, der begyndte at snakke om klitoris og onani og kusser. Det første angreb kom som lyn fra en klar himmel. Det var før, hun flyttede ind, og vi sad os fire omkring spisebordet, vi havde lavet det lidt festligt, for de var lige kommet hjem efter en lang rejse. Alle var stadig de bedste venner. I sin smukke, knappede hørkjole mindede hun om en fransk

skuespillerinde, det kraftige hår sat op i en knold, kravebenene fremstående, halsen lang og graciøs som på en liljekonval. Vores søn sød og solbrun med længere hår end
35 normalt, skilning i midten og rødt om bag ørerne med løs hånd. Ikke helt det vi var vant til, men det klædte ham nu ikke helt dårligt.

Vi er på den tredje flaske vin, desserten overstået, og de vil absolut mikse nogle cocktails af det, der blev købt i Taxfree. De laver nogle bitre whiskysjusser til os, vi griner, skiftes til at tale om gamle dage; de om, hvordan de mødtes; vi om, hvordan vi
40 mødtes; sammenligner de to tider. Men pludselig begynder hun at fortælle os ting, vi ikke er interesserede i at høre, om hvordan hun har været tvunget til at tage vores søn i skole, fordi han mistede interessen for hende, efter at han var ... færdig. Hun fortalte os grinende, hvordan hun bagefter bare havde ligget der som en eller anden brugt klud. Havde prøvet at give ham kropslige hint ved at gnide sig op ad ham, fortsætte med at
45 kysse ham, men da det ikke virkede, havde hun været nødt til at spørge: "Sig mig er du faldet i søvn?"

Vi vidste ikke, hvad vi skulle stille op med de oplysninger og blev forståeligt nok en smule forlegne – vil en forælder høre den slags om sit barn? – hvad vores søn selvfølgelig så, hvorefter han begyndte at kritisere os for aldrig at have talt med ham om sex, for
50 de vrangforestillinger han havde haft som teenager, hvilken form for porno han havde set for at få stillet sin nysgerrighed, hvordan pornofantasierne blegnede for hver aften, så han hele tiden havde brug for noget hårdere og grovere. Hvordan det så havde afspejlet sig i den måde han behandlede pigerne på seksuelt, før han mødte hende, men at han var vendt om fra den blindgyde og havde ringet til tidligere elskerinder og undskyldt, hvis
55 han på et eller andet tidspunkt havde opført sig dårligt, blot for en sikkerheds skyld, hvis han på noget tidspunkt havde fået sine kærester til at føle sig som brugte klude, så var det bare fordi, han ikke havde vidst bedre. Så kiggede han indsmigrende på vores svigerdatter som et lille, prægtigt barn, og hun strøg ham op og ned ad ryggen og smilede som en stolt opdragerske.

60 Vi forsøgte naturligvis at tage til genmæle, forklarede dem, at tiden var en anden, og at der heller ikke blev talt om den slags i vores hjem – de måtte regne med, at da vi var i deres alder, var der ikke det store behov for at udtrykke sig; der var hverken tradition for eller krav om, at forældre konstant skulle fortælle deres børn, hvor højt de elskede dem – det sagde sig selv, det var en selvfølge! Debatten havde ikke nået de højder, da
65 Angantyr var teenager, og, jo, vi havde sandsynligvis sovet i timen, hvad nettet angik, men nettet var på den anden side så nyt på den tid, hvordan skulle vi kunne vide, at det var så nemt at komme ind på de der sider?

Vi kan dårligt nok tage os et glas længere, uden at samtalen udvikler sig til den samme slags anklager. Nogle gange begynder hun, vrøvler løs uden sammenhæng om sine forældre og ligegyldigheden i sit barndomshjem, nogle gange begynder han, andre gange begynder de begge to. Samtaleemnerne spænder vidt – kvinders tilfredsstillelse og anden form for seksualundervisning, global opvarmning, hvordan man behandler traumer, forskellen på opdragelse af piger og drenge, flygtninge, landbrugets forurening, islændingenes forbrugsmønster. Det virker, som om de vil straffe os for alle deres fejl, 75 tage alt det, de lærte for sent, og tvære det ud i ansigtet på os, deres uvidenhed er vores uvidenhed, og deres misforståelser er mangel på opdragelse, nej, misrøgt fra vores side.

Vi bliver ikke lukket ind i samtalen. I samme øjeblik der bliver åbnet en dør, får vi den smækket lige i hovedet. De har ikke tålmodighed til at tale om tingene som almindelige mennesker, lytte til, hvad vi har at sige og sagligt bygge en diskussion op; nu bliver man 80 bare afbrudt – fjøj, det er racistisk, fjøj, det er mandschauvinistisk, fjøj, “er I klar over jeres egne privilegier?”

En ting er sikkert. Det har aldrig været svært at bo sammen med vores søn. Han har altid været helt fantastisk. Sætter uopfordret vask over en gang om ugen. Støvsuger huset og slår græsset. Det er hende, der er årsag til det hele. Det er hende, som fortsætter med at pille i såret, så det bliver større og større. Vi siger god morgen, og hun siger 85 god morgen, vi bestræber os på at rose hende for noget, hun lavede på nettet eller hendes tøj, hår, sko, madlavning. Hun takker og gengælder vores ros, vi forsøger at slå en let tone an, men den bliver anstrengt, afslører straks sig selv, alt for skinger, falsk. For vi ved, at senere bliver alt vendt på hovedet, vi har hørt det gennem væggen; hvordan hun psykoanalyserer vores adfærd ud fra fortidens tab; aborten, ja, vi mistede et barn; alkoholisme, det medgiver vi, der var for meget alkohol i begge vores familier – og hvad så? 90 Hver familie har sin historie. Sådan er livet. Skal vi bare afskrives, fordi vi ikke har brugt tusindvis af kroner på psykologer? Fordi vi ikke har lagt lange beskrivelser af vores traumer op på Facebook?

At forestille sig at det er moren til vores kommende børnebørn.

95 De havde tænkt sig at finde en lejlighed efter turen til Sydamerika, men de skulle først arbejde to, tre måneder og spare op. Valget stod mellem at flytte ind hos os eller at flytte ind hos hendes forældre, som bor i Kopavogur¹, så selvfølgelig flyttede de ind her – fra os er der tolv minutters gang til universitetet, fra Angantýrs vindue er der udsigt ud over Ægissida², og der er jacuzzi i baghaven.

¹ *Kopavogur*: Islands næststørste by, knap 10 km syd for hovedstaden, Reykjavík.

² *Ægissada*: kyststrækning i Reykjavík.

100 De var taknemmelige, *hun* var taknemmelig, de arbejdede meget, før skolen begyndte efter sommeren, og lagde arbejdstiden om aftnerne og weekenderne, da undervisningen begyndte. Vi kunne af og til høre dem om aftenen og morgenen. Nogle gange vekslede vi nogle ord om det: "Er det mon gået op for dem, at de ikke bor alene? At de bor *hos os*? Vi taler om et minimum af hensyn ..." Men samtidig havde vi rimelig
105 nemt ved at lade som ingenting. Det var jo kun midlertidigt. De ville snart flytte. De var tydeligvis ikke klar over, hvor lydt der var.

Omkring nytår havde de fået lagt så meget til side, at de både kunne betale husleje og leve under masterstudiet og begyndte at kigge sig om efter noget, og lavede et opslag på Facebook med et smukt billede, der var taget i haven en sensommeraften, det
110 blev delt over tredive gange, og de fik forskellige kommentarer: Et værelse sammen med et andet par, som de ikke rigtig brød sig om, nogle lejligheder i centrum i forskellig stand, lå i den østlige eller vestlige del af byen, hvad der havde passet eller været fint nok. Bortset fra lejen som var helt *uanstændig*, det allerbilligste til 8000, som var et kælderhul i Hverfisgata³. Hendes bedstemor ville gerne have dem boende hos sig i Vogar-
115 kvarteret⁴, men så tænkte de, at de lige så godt kunne få lov at blive her hos os en smule længere.

Det var for et år siden. Det ser ud til at blive mindst et år mere. De er ikke på vej ud, de er holdt op med at se sig om efter noget, er holdt op med at oplyse os om deres plads på ventelisten til kollegierne. Hun når ikke at få afsluttet sin master til foråret, og nu viser det sig, at hun skal tage et modul mere i efterårssemestret, og så taler de om et
120 ph.d.-studie i udlandet det følgende efterår. Hvis de er på vej til et ph.d.-studie om halv-andet år, bliver de uden tvivl her, mens de sparer op til det.

De er ikke børn længere, de burde vide bedre, seksogtyve og syvogtyve. Da vi var i deres alder, var vi ude på arbejdsmarkedet med to børn og lejlighed i Nordurmyri⁵. Det kan ikke sammenlignes. Hvad kalder man den afart, disse fuldvoksne teenagere? Fuld-
125 teens? Det er kommet dertil, at alt, hvad vi gør, går hende på nerverne, og alt, hvad hun gør, går os på nerverne. Vi er frygtelig kiksede, fordi vi stadig spiser kød og fisk – vi som normalt holder gode miner til slet spil, når de laver veganermad til os, selv om det indimellem simpelthen ikke er noget særligt. Ris, ingefær og gulerødder stegt sammen på en pande! Vi er sultne igen efter en time! Forleden dag sneg vi os ud af huset, fniste
130 som teenagere på vej til fest, bortset fra at vi gik hen på benzintanken for at tage en hotdog. Var vi derimod gået hen til køleskabet, havde hun taget det som et udtryk for utaknemmelighed eller en form for kød-mani.

³ *Hverfisgata*: et populært, ungt og hipt kvarter i Reykjavik.

⁴ *Vogarkvarteret*: landligt område, knap 30 km fra Reykjavik centrum.

⁵ *Nordurmyri*: et kvarter i det centrale Reykjavik.

Nu er skænderierne langt færre, vi har lært at holde fred ved at undgå at tale om forskellige emner, vi vil ikke det her mere, men der er aldrig plads til at komme sig helt.

135 Såret springer op for hvert støn, hvert bump, hver morgen under den dinglende lysekrone. Hvis de havde en eller anden form for respekt for os, så ville den tanke have strejft dem, at de ikke bor alene, men hos andre, at lyde muligvis kan høres gennem væggene. Men respektløsheden er total. Taknemmeligheden ingen.

Vi har et smukt sommerhus i fyrre minutters afstand fra Borgames⁶, og tidligere var
140 vi der måske hver anden måned, men nu kører vi derop nærmest hver weekend, tager af sted direkte fra arbejde om fredagen og kører direkte på arbejde mandag morgen. Vi vil ikke flytte væk, vi er født og opvokset her i byens vestlige del, men nogle gange åbner vi en flaske vin oppe i sommerhuset og drømmer om at bo et andet sted, uden dem, hvor vi kunne lave mad uden at skulle lægge øre til deres tavse foragt, oksesteg i rødvin med
145 krydderier fra vindueskarmen.

Så forvilder vi os helt uforvarende ind på ejendomsmæglersiderne på nettet, forestiller os, at vi måske ville kunne finde et smukt bølgeblikshus i Havnefjord⁷ eller ved vandet på Karsnes⁸, ja, måske endda på Alflanes⁹, så ville de muligvis blive ansporet til at spare op til en udbetaling eller selv leje. Så kigger vi på toværelseslejligheder i midt-
150 byen (de omtaler regelmæssigt *alle de andre* forældre, der køber en lille lejlighed, som børnene betaler af på), men ser så ejendomspriserne, bliver vrede over deres fordringsfuldhed, bliver stædige og nægter at engagere os mere, end vi allerede gør. Vi x'er¹⁰ ejendomsmæglersiderne, lukker forbitret den bærbare, den ene af os sukker: "Vi må bare vente", og den anden svarer: "Det må vi vel."

⁶ *Borgames*: en lille by på en lille halvø, ca. 60 km nord for Reykjavik.

⁷ *Havnefjord*: kommune i det sydvestlige Island, ca. 20 km fra Reykjavik.

⁸ *Karsnes*: halvø, ca. 7 km fra Reykjavik.

⁹ *Alflanes*: halvø, ca. 15 km syd for Reykjavik.

¹⁰ *x'er*: betyder at krydse en internetside, altså lukke den ned.